

K12857
1

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს სახელმწიფო ბიბლიოთეკა

K 12857

8077

უახალი 899.962-1
ტაშკანტა
კაკო ბლაჭიაშვილი 189.

Handwritten signature or name in blue ink.

ილია ჭავჭავაძის

თფილისი 1907

ფასი 8 კპ.

1917

სტამბა „ლამპარი“ ბაზრის ქუჩა № 20.

რამდენიმე სურათი.

ანუ

ეპიზოდია უჩადას ცხორებადან

„მიეც გლახაკთა საჭურჭლე,
ათავისუფლე მონები,
მიღწვიან, მომიგონებენ,
დამლოცვენ, მოვეგონები“.
შ. რუსთაველი.

სამშობლოს ცასა ბნელად გაშლილი
მწუხრის ზეწარი გადაეფარა,—
და მთვარის შუქზედ მთებისა ჩრდილი
აღაზნის ველზედ წამოიხარა.
ღამის გუშაგი, მუდამ მკმუნავი
მთვარე მეფურად მძლავრად ვიდოდა,
მთებისა ყინვით ნაკვეთი თავი
იმის სხივებთან მუსაიფობდა.
შორნი მნათობნი მოკამკამენი
იმ მწუხარს ღამეს მზიარულობდნენ,
მღუმარს ქვეყანას, ვით საყვარელნი,
სხივებს ესროდნენ, ზედ დაჰხაროდნენ.
და იმ მნათობთა სხივის აღერსით
ველს მშვენიერსა ჩასძინებოდა,
მხოლოთ ნიავი მთისა მოლხენით
ტყეში ფოთლებთან ლაზღანდარობდა.

და ალაზანი შეუპოვარი
ჰჩიოდა, თითქო კაცს ემღუროდა,
მის ბუტ-ბუტს მარტო მთაი მღუმარი
დაფიქრებული ყურს მიუბჟრობდა.
ყველას ეძინა, დღით ჰფეთქავს რაცა,
თითქო დაღლილა მიწაც და ცაცა!..
მხოლოდ კი ერთგან ურემი მძიმე
მიჭრიალებდა, გზას აღვიძებდა,
და ნაღვლიანად მასზედ მეურმე
მწუხარს სიმღერას დალულუნებდა.
ლულუნი იგი ჩამრჩენია გულს,
მწუხარე არის, ვით გლოვის ზარი,
მაგრამ თუ ნაღველს მოჰბერს დაჩაგრულს,
უკუ ჰყრის კიდევ ვით ღრუბელს ქარი.
მიდის ურემი და უეცრად
ვიღაცამ ტყიდან ასკუბა ცხენი,
მოვარდა იგი ურემს მედგრად
მქმუნვარე სახის ამაყად შჩენი.
ვერ მიმასწავლებ კუდი-გორის გზას?
ჰკითხა თამამად მან მეურმესა.

— რატომ ვერ, ძამო! ავერ აიმ მთას
მარჯვნივ აუხვევ და გახვალ ხევსა,
ერთი საურმე გზა დაგიხვდება:
იმ გზას დაადეგ, წადი—და, როცა
ცხვირ-წამოწვდილი მთა შეგვეყრება,
ის მთა იქნება კუდი-გორაცა.
იქ რა გინდა შენ? ჰკითხა მან ბოლოს,
როს გაათავა გზისა სწავლება:
— იქ საფრთხე რამე არ დაგემართოს,

ბლაქიაწვილი იქ იმყოფება.
 მე როგორც ვხედავ, შენც კი გაქვს მკლავი,
 ბევრს შენს ტოლს ბიჭს არ დაუვარდები,
 მაგრამ მაინც თუ გებრალვის თავი,
 ბლაქიაწვილს ნუ დაენახვები,
 ნურც დაანახვებ შენს ქურანს ცხენსა,
 თორემ ის ბიჭი განანებს ბევრსა!
 მალთა, როგორც ხირიმის ტყვია,
 და ტყვიასავით დაუნდობელი;
 თუ სისხლი ჰმართებს, ისა სჯობია,
 შეარჩინო და აიღო ხელი.

— შენ ფიქრი ნუ გაქვს!... მეც იმას ვეძებ,
 მეც მისებრ, დამო, მიღრინავს გული;
 როგორც ის ცხოვრობს, ისე ვიცხოვრობ,
 ამ დღიდან თავზედ ხელ-აღებული!
 და, რა სთქვა ესა, მოხდენით ცხენი
 მოსხლიტა უცებ ლაზათიანმა;
 გაფრინდა ცხენიც ვით შავარდენი,
 და მის ფეხის ხმას ხმა მოსცა მთამა.
 თითქო შენატრდა იმას მეურმე,
 „ახ, ნეტავი შენ!“ — წაიღუდუნა,
 და, გაიქნია რა თავი მერმე,
 შურით ხარს შოლტი გაუტყლაშუნა
 და მერმე ისევ უფრო მწუხარედ
 თვისი სიმღერა დაიღუღუნა.
 კუდი-გორასთან ერთი ტყე არის, —
 უწინ ყაჩაღის იყო საფარი, —
 საშიში, ბნელი, გულ-დახურული,
 შეუვალი და წამობურული.

იქა ჰცხოვრობდა ბლაქიაშვილი,
 კაკო, ყაჩაღად გამოვარდნილი.
 მთვარე ჩასული იყო დიდ-ხნისა,
 როცა იმ ტყეში, ერთ ხის ძირასა,
 ფრთხილად ეძინა ბლაქიაშვილსა,
 ბედისგან მწარედ განაწირალსა.
 მის შორი ახლო ლაშაზი ცხენი
 კაზმ-მოუხდელი სძოვდა ბალახსა,
 და მას ფოთოლნიც მოშრიალენი
 ხშირად უფრთხოებდნენ მოსვენებასა.
 უეცრად შეჰკრთა, აცქვიტა ყურნი,
 თავი აიღო და გაიხედა;
 მერე ტრიალით იწყო ფრუტუნნი
 და ერთს ალაგსა ზედ დააცქერდა;
 დიდ-ხანს უცქერდა და, რა მოესმა
 თავისის მოძმის ცხენის ფეხის ხმა,
 ვერ მოითმინა, დაიხვიხვინა
 და პატრონს ძილი დააფრთხობინა;
 წამოხტა კაკო ლომივით ზეზე,
 თოფი მოზიდა და შეაყენა
 და, რა იხილა მხედარი ველზე,
 შეჰკივლა: „მითხარ, ვინა ხარ შენა?
 რისთვის მოსულხარ,—მოყვრად, თუ მტრადა?“

მ ხ ე დ ა რ ი

—მოყვრად, გულ-ფიცხო, იყავ მშვიდადა.

ქ ა ტ ე

—თუ მოყვარე ხარ, მაშ გამარჯობა!

კეთილი იყოს ჩვენი გაცნობა.

მხედარი

—ამინ!.. შენ არ ხარ ბლაქიაშვილი?

ჭაჭა

—ღიად! გახლავარ!.. რა გნებავს შენა?

მხედარი

—შენთან სიცოცხლე, შენთან სიკვდილი,
შენთან ყოფნა და შენთან დარჩენა.

ჭაჭა

—მომწონს ეგ სიტყვა... შენც მომეწონე
და ამისთვისაც გენდობი შენა.

მხედარი

—გულს გული იცნობს ჭლონეს-ლონე,
მენდე, გაგიყო ჭირი და ლხენა.

ჭაჭა

—ხოშ-გელდი, ძამო!.. მე ვარ მდიდარი,
ამ ტყეში მარტო მე მაქვს მეფობა;
გაშლითა არის ჩემი სახლ-კარი,
და ვერას მაკლებს აქამდინ მტრობა.
ყოველ ხის ძირას ჩემი სახლია,
სადც მილამდება, იქ მითენდება;
თუმცა ბევრი რამ მე აქ მაკლია,
მაგრამ აქ ჭირიც მიადვილდება...

უსახლ-კარობა, შიში, შიმშილი,
 მარტოკა გდება მხეცივით ტყეში,
 კურდღელსავითა ფხიზელი ძილი
 და იარაღი დღე და ღამ ხელში, —
 მართალია, ძმავ, კაცს მოსწყინდება
 ძუნწი ცხოვრება ეს დასალონი,
 მაგრამ იქ ყველა გვიადვილდება,
 სადაც ჩვენვე ვართ ჩვენი ბატონი!...
 მე თანა მყვანან რკინისა ძმები,
 ჩემი სიათა, დამბაჩა, ხმალი...
 არც შიმტყუნებენ, არც ვემტყუნები,
 მინამ მაქვს მკლავი თავისუფალი.
 ეს ცხენიც, ძამო, ჩემთან შეზრდილა.
 მოუდრეკია როგორც რომ ჟინი,
 ჩემთან საფრთხეში ბევრჯელ ყოფილა,
 გამოუვლია ჭირი და ღზინი.
 ამათ მივანდე ჩემი ცხოვრება,
 არ აიყრიან გულსა ჩემზედა,
 და კაკოც ისე არ გაძუნწდება,
 რომ არ დააკდეს ერთგულებს ზედა.
 ჩემი სიმდიდრე აი ეს არი!...
 ჩემს სამეფოში არ არის გმობა,
 თუმცა ორგულთან ვარ უნდობარნი,
 მაგრამ ერთგულთან მეც ვიცი ძმობა
 ჩამოხედ, ბინას გაჩვენებ, წამო!
 ღარიბულადა მე დაგინვდები,
 და ნუ დამძრახავ ყაჩაღსა, ძამო,
 თუ მასპინძლად ვერ მოგეწონები.
 ხედარი მყისვე გადმოხტა მარდა

და წამოჰყარა ალვირი ცხენსა,
ჩამოუჭიმა ყურები მაგრად
და თვალზედ მზრუნველს უსვამდა ხელსა.
მოჰხსნა ნაბადი, ჩაკრული უკან
ხურჯინიც სავსე გადმოიღო მან,
მერე გადაჰკრა ხელი გავაზედ
და მყის გაიგდო ცხენი ბალახზედ,
შემდეგ მოვიდა იგი სტუმარი,
კაკოს პირდაპირ დადგა მდუმარი.
მათ ერთმანეთი თვალით გაზომეს,
და მოეწონენ ორნივე ერთმანეთს.
მივიღნენ წყნარად და ხის ძირს დასხდნენ,
მდუმარედ იყვნენ ორნივე დიდ-ხანად,
ერთმანეთს თითქო კიდევ შინჯავდნენ,
ბოლოას კი კაკომ უთხრა თამამად:

— „ვიცი მე, ძამო, არ გამიწყრები,
და არ დამძრახავ მე კითხვისთვინა:
მითხარ, საიღამ გემცნა-ურები?
ჩემთან მოსვლა რამ გაგაბედვინა?“

მ ს ე დ ა ლ ა

შენი გაცნობა არ არის ძნელი,
ამაზედ რაღა ვილაპარაკო,
შორს გავარდნილა შენი სახელი,
ბავშმაც კი იცის ვინ არის „კაკო“!
შენზედ მოუბნობს კაცი და ქალი,
ვისაც ენა აქვს, შენ ყველა გაქვებს;
შენი ამბავი, ეხლა მართალი,
ზღაპრად მიუვა ჩვენს შვილი-შვილებს.

შენზედ ამბობენ, რომ ხარ მამაცი,
გამოჰქცევინხარ უსამართლობას,
ამბობენ, რომა გიყვარს გლახ-კაცი,
ბარაქალა მაგ გულ-კეთილობას...
რომ ბედში მყოფი შენ ძმად მიგაჩნდეს,
ეგ ვერაფერი სიყვარულია,
სიტყვა ის არის, კაცს ის უყვარდეს,
ვინც ბედისაგან დაჩაგრულია!
მარტო არსენა თუ გახსოვს შენა,
გლახ-კაცი როგორც ძმა ჰყვარებია,
გლახ-კაცის ბედი, ჭირი და ლხენა,
შვილსავით კალთით უტარებია.
აბა, კაციცა ისა ყოფილა,
და ქუდიც იმას, ძმავ, ხურებია!
ნეტავ იმ დედას, ვისგანც გაზდილა
და ვისაც ძუძუ უწოვებია!..
მისებრი შვილი ბევრიც ინატროს,
ეხლანდელ დედამ ველარ გაზარდოს...
ჯერ არ მენახე, მაგრამ გიცნობდი,
შენი ცხოვრება მენატრებოდა;
შენთან წამოსვლას ბევრჯელ ვფიქრობდი,
მაგრამ სახლ-კარი მენანებოდა,
ბოლოს კი, ძამო, გამიწყრა ღმერთი,
დამიტრიალდა უკულმი ბედი!...
ყური მომიგდე, გეტყვი ყველაფერს,
რაც გადამკიდა მწუხარებამა,
და როგორც, ერთ ღროს ბედის მადლიერს,
გზა დამიხლართა ბედის-წერამა!
მაშინ თორმეტის წლისა ვიყავი,

როცა ბატონმა სახლს მომაშორა,
წამსვე ძროხაში მე მიკრეს თავი,
ჩემს სახლ-კარიდგან გამაგდეს შორა.
ჯერ კი დავლონდი, დაჩაგრდა გული,
ყოფნა უმშობლოდ მეძნელებოდა...
სხვები ღვინობდნენ, და მე კი ლული
კრემლისა თვალზედ არა მშრებოდა.
პატარა ჩემი ამხანაგები
ჩემ გულ-ჩვილობას იქ დასცინოდნენ,
დავიწყებოდათ თავის დარდები,
როცა ისინიც ჩემებრ სტიროდნენ!..
მეც კი მრცხვენოდა ჩემის კრემლისა, —
ჩემს ამხანაგებს გავექცეოდი,
მიფუჯდებოდი ერთს ბუჩქის ძირსა
და იქ მარტოკა დიდ-ხანს ვტიროდი.
მაგრამ ღრუბელმა გადაიარა,
თან გადიტანა ჩემი ნალველი;
პატარა გულმა გამოიღარა
და შეუბრუნა ნალველსა ხელი.
ჩემს ყოფას მალე შევეჩვიე მე,
კიდევ ვღვინობდი, კიდევ ვმღეროდი;
ჩემს სახლ-კარზედა არც დღე, არც ღამე
აღარ ფიქრობდი, არ ვლონდებოდი.
ძმაო! რა ტკბილად, რა უდარდელად
ჩემი დღეები იქ მიდიოდნენ!..
არა რა მქონდა იქ საფიქრელად,
ჩემი მოძმენი არ მაძალებდნენ.
ძროხას ვუვლიდით ჩვენ ერთგულათა,
გავიზიარეთ ყველამა საქმე,

და რიგ-რიგათა ყველა ძმურათა,
ვყარაულობდით ძროხასა ლამე.
რა კი მთას იქით მზე დაწვებოდა
და გაეკვროდა ვარსკვლავი ცასა,
გაშლილი ძროხა მოგროვდებოდა,
და დავიწყებდით ყველანი თვლასა.
და დავაბამდით რა კი ძროხასა,
ტყის პირს ერთს დიდს ცეცხლს გავაჩაღებდით,
და მოვიტანდით ჩვენ ჩვენს საგზალსა,
ცეცხლსა გარშემო მოვუსხდებოდით.
ჩვენი ხუმრობა, მღერა, სიცილი,
ხეზედა მძინარ ფრინველს აფრთხოვდა;
მოგვერეოდა თუ მერე ძილი,
ერთი ჩვენგანი ზღაპარს იტყოდა.
რა კი ტრედის ფრად ცა ინათებდა
და შორს ცისკარი კამკამს იწყობდა,
მეძროხე ვინმე დაგვიძახებდა
და დილის ტკბილსა ძილს დაგვიფრთხოვდა.
ავიშლებოდით და ჩვენის ხმითა,
მკვდარი მთა, ბარი გაცოცხლდებოდა;
და თავის ძროხას ყველა ზღაპრითა
ასაშვებლად მიესევოდა.
ზოგი აქ მიდის თეჯი მოსხმული
და მიიფუნეტავს ზარმაცად თვალსა,
სხვა იქ მიიმღერს დაღონებული
და ერეკება თავის ძროხასა;
და ერთს წუთს უკან ძროხა ბღავილით
გაიშლებოდა ფართო მინდორზედ!
და ჩვენ კი ხტომით, მღერით, ძახილით

მოფგროვდებოდით მთის ცივ წყაროზედ,
პირს დავიბანდით, ძილს დავიფრთხოვდით,
მთის წყაროს წყლითა გავფრილდებოდით,
ვხტოდით, ვიძახდით, ვლაზღანდარობდით,
და ზეზეურად დაენაყრდებოდით;
მერმე ვმართავდით თამაშობასა,
ხან ქვას ვისროდით, ხან ბურთსა მალლას;
და შუადღისა გოლვისა ჟამსა
ჩამოვრეკავდით ძროხასა დაბლას,
ალაზანშია ვყრიდით ძროხასა,
თან ჩავყვებოდით უკანაც ჩვენა.
ბევრიც სხვა ახსოვს ჩემს ბიჭობასა,
მაგრამ სად არის ახლა ის ლხენა?!...
სალამოს ჟამზედ ისევ იმ რიგად
ცეცხლსა ანთებულს მოვუსხდებოდით
და ისევ ზღაპარს გლვებურს მორიგად
თითოსა მაინც ყველა ვიტყოდით.
ის ზღაპრები მე გულს მილონებდნენ
და აქამდინა დამრჩნენ ხსოვნაში,
ძველებურს დროსა შემაყვარებდნენ
იმ ჩემ მხიარულ ყმაწვილობაში.
ეჰ, მარტო ერთი იმ ზღაპრებისა
ღვიძლ დედასავით მე შემეფთვინა!
ის მე ბევრს რასმე გულს ჩამძახებდა,
ხან მომალხენდა, ხან მალონებდა.
არსენა ჩვენი, ის მხნე არსენა,
ჩვენამდინ, ძამო, ზღაპრად მოსული,
ის იყო ჩემი ჯავრი და ლხენა,
ის იყო ჩემი გული და სული.

ეგრედ გონება ხალისიანი
არსენას ამბით მე მეზღებოდა;
მიყვარდა მე ის კეთილ-დღიანი
და არსენობა მენატრებოდა.
ეგრედ მინდორზედ, ძმაო, ვყვავოდი
ჩემს ბიჭობაში შეუპოვარი,
ჩემს სახლ-კარზედა არა ვდარდობდი,
შინაურობის არ მქონდა ჯაფრი!
მე ჯერედ ვიყავ პაწაწკინტელა
და მადლიერი ჩემ კეთილ დღისა
და მე შეგონა, რომ ჩემებრ ყველა
მადლიერია თავის ბედისა,
მე მამა მყვანდა მხნე კაცი, მარჯვე,
დაუღლეო და ბეჯითი გამრჯე;
თუმცა ხელ-მარტო ის ცოდვილობდა,
ჩვენ კაცებშია ბევრი არ სჯობდა.
იმ დალოცვილსა ვერვინ ასწრობდა
ვერც ხვნას, ვერც თესვას და ვერც ამკასა,
ღმერთიცა მართლა უხვად სწყალობდა
და წყალობითა უვსებდა სახლსა.
ეგრე იქნება მუდამ, შეგონა,
მადლიერად და უნაღვლოდ მამა,
მაგრამ კი ბოლოს ის დააღონა,
მწარედ უმტყუნა ბედის-წერამა...
შენც, ძამო, ვიცო, გაგიგონია,
ყმის ბედი რა რიგ სწრაფად იცვლება!
თუ ყმასა გუშინ ბედი ჰქონია,
არ იჯერებს რომ დღესაც ექმნება.
ჩვენი წაღიღი, ჩვენი იმედი

ყოველთვის, ძამო, არის საფრთხეში,
გლეხ-კაცის და ყმის ლიტონი ბედი
ვერა, ვერ გასძლებს ბატონის ხელში...
დრო გადიოდა და თან მიჰქონდა
მამი ჩემისა უბედურება,
მამა თან და თან მიბერდებოდა,
ბოლოს წაერთო საწყალს მხნეობა!...
თუმცა კი შერჩა წადილი ძველი,
შრომის სურვილი იმ უბედურსა,
მაგრამ არც ღონე და აღარც წელი
აღარ მოსდევდა დრო გარდასრულსა.
საბრალო მამა ხედავდა ცხადად,
რომ რამდენადაც ღონე აკლდება,
ოჯახი უკან მიდის იმდენად
და სახლ-კარიცა სულ ეღუპება.
იმ სიბერესთან იმ უბედურსა
ერთი სხვა ჭირიც ზედ გამოება
და შეეყარა საწყალს უძლურსა
გამუდმებული ციებ-ცხელება.
ეგრეა, ძამო, კაცისა ბედი,
ის უკუღმართი, უღმრთო წამწყმედი,
თუ ერთხელ ღერძი გადუბრუნდება,
სულ უკუღმართად დატრიალდება!
მაშინ შევიქენ შეც ოცის წლისა...
კვებნით არ ვიტყვი, ბევრ ჩემ ტოლს ვჯობდი;
კარგად შემეძლო მოვლა სახლისა,
თუ გულ-მოდგინეთ მივეშველოდი.
მაგრამ მე კიდევ ბატონსა ნყვანდი,
შინ არ მითხოვდა, არ მეშვებოდა,

მე იქ სხვისთვისა ჩემს თავს ვლუბავდი,
შინ კი ოჯახი მელუპებოდა.

ერთხელ გამხდარი, გაყვითლებული,
ილაჯ-ნაწყვეტი სწეულებითა
საწყალი მამა მოხუცებული
იახლა ბატონს თხოვნით, ხვეწნითა.

მხეცი რამ იყო ბატონი ჩვენი,
ერთი აჯამი, გულ-ქვა, რეგვენი,
იმას კაცებრი გული არ ჰქონდა,
რომ მამა ჩემი შეჰბრალებოდა.

რა გავაგრძელო, თავადის-შვილი
კარგი რა არის, ავი რა იყოს?!
და მამა ჩემი გულ-მოწყვეტილი
იახლა ამ გვარს უხამსსა ბატონს.

— შენი ქირიმე, — უთხრა, — ბატონო,
სახლს ვერ გავუვებ შე მარტოხელი...
დამითმე შვილი... არ დამალონო,
არ დამიღუპო ოჯახი ძველი.

ბ ა ტ ო ნ ა

— რაო? რას ბოდავ?..

მ ა მ ა

— შენს სადღეგრძელოდ,
ოღონდ ზაქარა შინ დაითხოვე,
რომ უკან წასულს ოჯახს ვუშველოთ,
და მერე თუნდ ჩიტის რძე გვთხოვე.
კულუხს, კოდის-პურს, გადასახადსა
ერთი ორადა მოგართმევთ შენა,

თუ დავაყენებთ ფეხზედ ოჯახსა,
არ გავექცევით სამსახურს ჩვენა.

ბ ა ტ ო ნ ი

— ეგ რომ არ იყოს, გაექცევოდი
შენ ჩემს სამსახურს, ჩემს ბძანებასა?...
ქოფაკო!.. ნუ თუ მაგას ჰფიქრობდი,
რომ მიბედავდი ემაგის თქმასა?

მ ა მ ა

1515
x/1

— არა მქონია მაგის ფიქრი მე,
შენი რისხვაცა არ გამიწყურება...
მაგრამ მიბრძანე, შენი ჭირიმე,
რით გემსახურო, რაც არ შექნება?
ღმერთი ხომ ჰხედავს, მე დავსწეულდი,
ლონე, ილაჯი გამიწყდა სრულეზ...
მარტო ვერას ვიქმ, მთლად დავუძლორდი,
თორემ ჩემს შვილზედ არ შეგაწუხებ.
მინამ შემეძლო, სახლს ვინახავდი,
არც ლონე მშურდა და არცა ძალა,
დღე და ღამ ოფლსა მე ვიწურავდი,
მაგრამ ეხლა დრო გამომეცვალა.
აწ არაქათი გამიწყდა სრულად,
უფრო დავბერდი, ჯანი წამერთო,
ველარა ვუვლი ოჯახს ერთგულად,
თუმცა კი მინდა, ხომ ჰხედავ, ღმერთო!..
ოჯახი ეხლა შეღუბება მე,
კაი ოჯახი, კაი სახლი-კარი!..
ნუ! ნუ დაღუბავ, შენი კვნესა მე,

მინამ პატრონი ცოცხალი არი.
სიყრმით ჩამიკლავს მამულში თავი,
მანდ დამიღლია ძარღვი და მკლავი,
გამომიზრდია ჩემის ოფლითა,
ვაი-ვაგლახით, წვით და დაგვითა.
მძიმე უღელი მე მიწვევია
ჩემის სახლ-კარის და ოჯახისთვის,
ამდენი ჯაფა გამიწვევია,
ნუ თუ ბატონო, ამ შავის დღისთვის,
რომ უდროო-დროდ აღრე და მალე.
მევე დავმარხო ჩემი გაზრდილი?..
ნუ იქ მაგასა, შენ გენაცვალე,
ნუ მიზამ მაგას, დამითმე შვილი!

ბ ა ტ ო ნ ი

მერე მე ძროხა ვის ჩავაბარო?
სადლა ვიშოვნე კარგ შეძროხესა?
ვერა, ვერ მოგცე შენი ზაქარო,
თუნდ სულ დაგენტქას ოჯახი დღესა!
ვერ უყურებთ ამ ქოფაკს, ჩერჩეტსა!
მირჩევს, ჩემიო გერჩივნოს შენსას...
არა, „ერთი მაქვს სჯობს ათასს მქონდეს“...

მ ა მ ა

—მე ჩემი მომეც, შენ შენი გქონდეს,
და შენს სახელსა მტლად დავედები.

ბ ა ტ ო ნ ი

—გამეცა, ვირო, ნუ მეღრიჯები!

მ ა მ ა

—რომ გაგეცალო, ვისღა მივმართო,
ვინ მომაშველებს ხელს დაღუპულსა!
მარტომ ოჯახი როგორ მოვმართო,
თუ არ დამითმობ, ბატონო, შვილსა?
რა ვუყო, რა ვქნა, რა მეშველება,
მიბძანე, შენი კვნესა მე, შენი!

ბ ა ტ ო ნ ი

• თუნდსულიც გაგძვრეს, არ მენაღვლება
თავში ქვა იეც და ისა ჰქენი.

მ ა მ ა

— შე დალოცვილო, ქვა ვიცე თავში, —
რა პასუხია, როგორ იქმნება!...
ჩვენც ვურევივართ კაცებში, ხალხში,
ჭამა-სმა გვინდა, გვინდა ცხოვრება...

ბ ა ტ ო ნ ი

—სუ!.. შე ქოთაკო!.. გაიკმიდე ხმა!..
ხმა... კრინტი მეთქი!.. ძაღლო, თორემ
მე არ მივხედავ მაგ შენს სიბერეს,
და უკან ჩაგჩრი ჯოხით მაგ სიტყვებს...

მ ა მ ა

—როგორ თუ ჩამჩრი!.. კაცს შიმშილით მკლავ,
ცოცხალსა მმარხავ, ოჯახს მიღუპავ,

ბებერ კაცს ლუკმა პური უწყდება,
შვილსა შიმშილით მამა უკვდება,
შვილს შეუძლიან მამის დარჩენა, —
და ამის ნებას არ აძლევ შენა!...
მე ჩემს ღვიძლ შვილსა აღარ მანებებ,
რომ შემინახოს სიბერის ღროსა,
მართალს სიტყვასაც არ მათქმევენებ,
ფუ, შენს სამართალს, შენს სამსჯავროსა“!..
ეს იყო, ძმაო!.. ამ სიტყვებმა ჰქმნეს
შვილის და მამის უღმრთოდ წახდენა...
შენ მეტყუვი, რომ არ უნდა ვთქვა ეს,
მაგრამ რა ექმნა, აბა სთქვი შენა?
ეხვეწებოდა განა ცოტასა
იმ სულ წაწყვედილს საწყალი მამა!...
მაგრამ როგორც ცივს რკინას და ქვასა,
ვერ დაუღებო, ვერ, გული ხვეწნამა.
ისც კაცი იყო, ვერ მოუთმინა
იმედ გაწყვეტილ, მოკლულმა გულმა,
და, რაც შიგ ჰქონდა, სულ ათქმევეინა,
უსამართლობამ წრიდაზ გასულმა.
ჩიბუხის ტარით მამა ჩემს მტრულად —
ეცა ურჯულლო ბატონი ჩვენი...
უნდა კი ვითხრა, რომ მამა სრულად
არ გაღახულა თავისი დღენი.
სირცხვილმა გული გადმოუბრუნა...
თუმც აღარ ჰქონდა მკლავებში ღონე,
მაინც კი ხელი შემოუბრუნა,
როგორ თუ ხელი მომიბრუნაო,
„ბიჭო, როზგები, ბიჭო. როზგები!“

და მამა ჩემსა მოხუცსა, ძმაო, წამოეჭიდნენ მისივე მოძმები!!! როზგით მიცემეს მამა სწეული, მამა მოხუცი, პატივს ჩვეული... იმისი კვნესა და მწუხარება გულს მიკლავს ხოლმე რო მაგონდება. არც უღონობამ, არც სიგამხდრემა, არც სიბერემა, არც თეთრმა წვერმა, არც კაცის და არც ღვთის სამართალმა არ მიპატივეს ბებერი მამა!.. მაშინ იქ ვიდექი მე საცოდავი... გულ-ამომჯდარმა წაიდუღუნა, მერმე მწუხარემ მწუხარე თავი ამოიკვნესა და ძირს ჩაღუნა. წამოხტა კაკო განრისხებული, მას აერია სული და გული და შეუტია მწყრალად ზაქროსა: — შენ იქ იდექი, ამბობ, იქ დროსა, და იქამდინა მიუშვი მტერი, რომ აცემინე მამა ბებერი?! მითხარ, დედალო, რას აკეთებდი, რას გეუბნოდა გული იმ დროსა? იქ რომ მდგარვიყავ, ჩაგაძაღლებდი, ჯერ შენ და მერე იმ შენს ბატონსა... რას უყურებდი? ნუ თუ სვირსა, — როგორ სწუწნიდნენ მამა შენს სისხლსა!.. ფუ, შენს ნამუსსა, მამაშვილობას, ფუ, შენს სახელსა, შენს ვაჟ-კაცობას!.. მამას გიკლავდნენ, არ იღებდი ხმას!..

შენ იქ იდექი, გულით იძუნწე! —
რა ოხრობასა აქნევდი მაგ ხმაღს,
რომ ნაჭერ-ნაჭერ ხმლით არ აკუწე,
სულ-წაწყმედილი შენი ბატონი!
ემაგ შერცხვენილ ხმლისა პატრონი
ჩემთან მოსვლასა როგორ ჰბედავდი?
ნუ მარცხვენ ყაჩაღს, გამეცა, წადი...
შენ, ძმაგ, ყაჩაღად არ ვარგებულხარ.
შენ დედა-კაცად დაჰბადებულხარ!
ფუ, მაგ კაცობას!

მხედარა

— კაკო, ნუ სწყრები!
კარგად არ იცნობ ჯერ ხომ ზაქროსა?
ჩემს ტოლს ბიჭს არც მე დავუვარდები,
არც გავექცევი ხმაღში კაკოსა.
ეგრე ადვილად ნუ არცხვენ ჩემს ხმაღს
და იმის პატრონს ნუ მეძახი მხდაღს.
ეგრე ნუ მძრახავ... მომიგდე ყური:
მინამ ბატონი ხელითა სცემდა,
როგორცა ძალლი ხორცსა ვიგლეჯდი...
„მოჰკალ“ რალაცა ხმა მაძაღებდა,
მაგრამ როგორღაც თავს ვიმაგრებდი.
მომეკლა, ვიცი მამას მოკლავდნენ,
მკვდარსა თუ ცოცხალს კბილით შესჭამდენ,
ამის მიზეზი მე ვიქმნებოდი, —
და არ მომეკლა, უღმრთოდ სტანჯავდნენ,
ეგრე ორ ცეცხლში ვიმყოფებოდი.
მაშინ კი, როცა წამომიქციეს

და მოხუცებულს როზგი დამიკრეს,
თვალთ დამიბნელდა, ამენტო გული,
მივეარდი თოფსა გამწარებული,
მხრიდამ გადვიგდე მაშინვე თექა,
და, რო ჰყვიროდა: „დაჰკარ, დაჰკარი!“
მაშინ ჩემ თოფმაც გამოიქეჭა
და შეუნგრია გულის ფიცარი—
იმ ჩემს ბატონსა, ჩემს დამლუპველსა,
თავის თავის და სხვის წამწყმენდელსა.

ბ ბ ბ

— შენი გამჩენის ჭირიმე, შენი!
ბიჭი ყოფილხარ ხლმისა დამშვენი...
შენ დაგიკვებოს შენმა მშობელმა,
რომ იმის ძუძუ შენ შეგრგებია.
აი დალოცოს ის ქრისტე ღმერთმა,
ვისაც შენებრი დაჰბადებია!
ძამო, გამჩენის შენის ჭირიმე,
რაც წელან გითხარ ყველა დამითმე.
ლამის დამადნოს ჩემმა სირცხვილმა
და კაკომ შენ წინ თავი დაილოს.

მ ხ ე დ ა რ ა

— განა საქები არის, რომ შევიღმა
თავისი მამის სისხლი აილოს?
ამას იქმოდა ყოველი კაცი
თუნდა მხალღი და თუნდა ვაჟ-კაცი.
ვით მეტი იყო წელან ძაგება,
ისე მეტია, ეხლა ეგ ქება.

მაგრამ, ეჰ, კაკო!.. მე მაგ სიკვდილმა
გულის ქრილობა არ გამიმთელა,
მამის გულისთვის გაწირულ შვილმა.
მამას ვერაფრით ვეღარ უშველა.
მაშინ თავი არ მაგონდებოდა
და დაქერისაც არ მეშინოდა...
მივვარდი მამას... უსულოდ ეგდო!
მუხლი მომეჭრა, ცეცხლი მომედო!
ის საწყალი სულ გალურჯებული,
ეგდო უძრავად გაშეშებული!...
ვაიმე, მამა მე მომკდომიყო,
როზგ ქვეშა უღმრთოდ, უზიარებლად!...
მაგრამ ეჰ, ძმაო, რაც იყო, იყო,
ჯოჯობეთია მოსაგონებლად.“
და, რა სთქვა ესა, ზაქრო მწუხარედ
პირ-ქვე დაეცა დადუმებული,
დიდ ხანსა ეგდო ეგრე მდუმარედ
გულში ვაების ცეცხლ-მოდებული.
ამ საწყალს შვილზედ კაკოც შეწუხდა,
ორივ წაიღო ერთმა ნაღველმა...
ამ ორის გულში რა ბაღლამიც დუღდა,
წარმოიდგინოს თვითონ მკითხველმა.

ილ. ჭავჭავაძე.

საქართველოს ბიბლიოთეკის კვლევის ცენტრი

უკანასკნელი დღე სიკვდილით დასასჯელისა

მზე ჩადიოდა... უკანასკნელ სხივთ
 დაეფერადნათ მთისა მწვერვალი,
 ჭდღეს, ვით მუშაკს, დაღლილ-დაქანცულს,
 ეხუჭებოდა ნელ-ნელა თვალი.
 საპრობილეში იჯდა ტუსალი,
 ვიწრო დარკინულ ფანჯარასთანა,
 მიშტერებოდა ჩამავალს მზესა,
 თითქო მისს სხივებს მისდევდა თანა.
 სახე გამხდარსა და გაყვითლებულს
 ექმუხნებოდა შუბლისა კანი,
 კარგა ხანია მას სადგურათ აქვს
 ნესტიანი და ბნელი საკანი...

მთისა მწვერვალსა კანკალ-ცახცახით
 მოწყდა მზის სხივი უკანასკნელი,
 შეჰკრთა ტუსალი და ჩამოვარდა
 იმის თვალთაგან ობოლი ცრემლი.
 ნეტა რა იყო, ასე უეცრივ
 რამ შეაშფოთა, რამ ააღელვა?
 მას შავმა ფიქრმა მოწყვეტილ სხივთან
 გულს გაურბინა, ვითარცა ელვა!
 და აჰა, გრძნობამ არ მოატყუა,
 ნელ-ნელ გაიღო რკინისა კარი,
 განიპო ბნელი, და ტუსალის წინ
 წყნარის ნაბიჯით წარდგა მოძღვარი.

მისმინე, ყრმაო, უთხრა მოხუცმა,
და თვითვე შეჰკრთა თვისსავე ხმაზე, —
ხვალე აღრიან, რა გადმოდგება,
მზეი ბრწყინვალე ივერის მთაზე,
და სხივნი მისნი გადმოშვებულნი
კისკასს შეჰქმნიან დილისა ნამზე,
მაწინ ჯალათნი განმზადებულნი
შენ აგიყვანენ სარჩობელაზე.
აწ მოიდრიკე მუხლი ჩემ წინა,
ემთხვიე, შვილო, სახარებასა,
და უხილავის უფლის წინაშე
მოჰყევი, შვილო, აღსარებასა.
გჯერა თუ არა შენ უკვდავება,
სასუფეველი, ტანჯვა, წამება?
მაშ აღიარე ცოდვანი შენნი,
და გელირსება იქ ნეტარება.
თვით მაცხოვარმა, ჯვარზე გაკრულმა,
მისცა ავაზაკს სასუფეველი,
ილოცე, ყრმაო, შესთხოვე უფალს,
ახსენე, შვილო, ღვთისა სახელი.
— ჰოი, მამაო! უთხრა ტუსაღმა,
და ხმა საცოდავს ყელში ჩაუწყდა, —
ჩემნი საქმენი, გულის ზრახვანი,
უფალმაც იცის და ერმაც უწყდა.
რა მაქვს სათქმელი, საახსარებო,
უკვე სიკვდილი მე მომესაჯა,
მაგრამ ეს კიდევ იმას არ ნიშნავს,
რომ სამართალმა სწორეთ გამსაჯა;
მართალი არის, მე ენა მქონდა

მწარე, სასტიკი, დაუნდობელი,
და ფარისეველთ ამა ქვეყნისა
გულს უგმირავდა, ვითარცა გველი.
აბა ღამეწყო პირ-მოთნეობა,
შემესხა მათთვის ქებათა-ქება,
მაშინ ამ ქვეყნად სარჩობელას წილ
მათებრ მხვდებოდა მეც ნეტარება.
მაგრამ ცის ნიჭი მომადლებული
ოქრო და ვერცხლზე არ იყიდება,
ის წმიდა არის ვით ანგელოზი
და თვით ტალახშიც წმიდათ დარჩება!
ხალხთ ამა ქვეყნათ კაცთ დასასჯელათ
ციხე და ხმალი მოუგონიათ
და რომ სიმართლეს მოსრან, შებოჭონ,
ტყვილად ჰფიქრობენ, ტყვილად ჰგონიათ;
არ ეკიდება მას ბასრი ხმალი,
ვერც შეიპყრობენ მას ციხეშია,
ვერც გაუყრიან ფეხში ბორკილებს,
ვერ დააჭერენ დანას ყელშია!..
მაგრამ რას ვამბობ... ჰო, შენ მითხარი,
რომ იმ ქვეყანას არს ნეტარება,
მაგრამ, მოხუცო, იცი რომ ჯერა,
მე აქ სიცოცხლე კვლავ მენატრება?
არა, არ მინდა ჯერ მე სიკვდილი,
მე მსურს ვიცოცხლო, ვუყურო მზესა,
შენ მე მითითებ სასუფევლისკენ
და აქ-კი ჭაბუკს მიბნელებთ მზესა.
მოიგონევი ახალ-გაზრდობა:
არვის უყვარდი, არ გყვარებია?

სატრფო, დედ-მამა, ამხანაგები,
შენთან შეზრდილნი ძმა და დებია!
მსურს მათთან დავრჩე, ჰოი მხცოვანო,
მეცა მყავს შენებრ მოხუცი მამა,
მყავს გულის ტოლი, მიყვარს, ვუყვირვარ
და ხვალე უნდა შთანმოქას საფლავმა?!
ოხ, რა ტკბილია ეხლა სიცოცხლე!
მეც მსურს ვიცოცხლო, გესმის თუ არა?!
ოხ, ღმერთო, ღმერთო, რა უკუღმართად,
და რა შავ-ბედათ გზა დამელარა!
წადი, მოხუცო, და ვინცა გკითხოს,
უთხარ, რომ თავი არ მოვიხარე,
მხოლოთ ერთ წუთით გრძნობამ დამქარბა
და უნებურად ცრემლი დავღვარე.
დედა ჩემს უთხარ... მაგრამ რას ეტყვი,
მშრალი სიტყვები რა ნუგეშია?
უთხარ საფლავსა სულ ნუ მომირთავს,
თავს არ დამირგოს ვარდი და ია.
სარჩობელაზე სიკვდილ-წამება,
და ყვავილები სასაფლაოზე?!
კუბოში მწარეთ გამეცინება,
სასაცილოა, სასაცილოზე!
გუშინ ციხის ძირს, შავით მოსილი
ლამაზი ქალი ცრემლს რომ აფრქვევდა
ჩემი სატრფოა, იმა ცრემლებით
უკანასკნელად ფიცსა მაძლევდა.
იმასაც უთხარ, რომ თუ მტვრათ ქცეულს
კვლავ შემეძლება მე სიყვარული...
აქ-კი ჭაბუკმა ვერ მოითმინა,

და კვლავ ატირდა, აცრემლდა გული,
სტირის ჭაბუკი, ჩამორბის ცრემლი,
უსმენს და სტირის მასთან მოძღვარი.
ლამე ისწრაფის... კიდევ გათენდა
და აგერ დაჰკრეს ცისკრისა ზარი.
იგრძნო მოძღვარმა თავ-დავიწყება
და მოიბრუნა გული თვისკენა,
უკანასკნელათ ჰსურს, ნუგეში სცეს,
მაგრამ რა უთხრას? დაუდგა ენა.
ილოცე, შვილო, მოემზადეო,
გულ-ამომჯდარმა ძლივს უთხრა ესა,
აუკანკალდა მოხუცს მუხლები
და მიაშურა ციხის კარებსა.
— მოემზადეო, ხა, ხა, ხა, ხა, ხა!
პასუხათ მწარეთ ყრმას გაეცინა, —
მზე ემზადება მიწა ახაროს,
მე მამზადებენ სიკვდილისთვისა!..

დიდის დიდებით მზე ამოვიდა,
კაშკაშებს, ხარობს, ცეცხლებრ ეგზნება
და მისნი სხივნი გვამს უსიციოცხლოს
სარჩობელაზე ეთამაშება.

0. შვედოშვილი.

ქართული
ბიბლიოთეკა

ბათუმში

სპ. ჭელიძის წიგნის გალავიანი

იყიდება ქართული, რუსული და ფრანგული ახალი
და ნახმარი სახელ-მძღვანელო და საკითხავი წიგნები
და ჟურნალები

ძალიან დაკლებულ ფასებში

